

Accountantsverslag 2023

8 juli 2024, definitief concept

Aan de gemeenteraad van de gemeente Voorschoten
Postbus 393
2250 AJ VOORSCHOTEN

info@verstegenaccountants.nl
www.verstegenaccountants.nl

Dordrecht, 8 juli 2024

Ref.: 1723/JvdL/AH - Definitief, zonder ondertekening

Geachte leden van de gemeenteraad,

Overeenkomstig uw opdracht hebben wij de jaarrekening 2023 van Gemeente Voorschoten (verder genoemd: Voorschoten) gecontroleerd. In overeenstemming met artikel 213 van de Gemeentewet en Controlestandaard 260 Communicatie met de met governance belaste personen, brengen wij verslag aan u uit over onze bevindingen.

Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol WNT 2023 en het Controleprotocol 2023 van Voorschoten, vastgesteld door de gemeenteraad op 28 september 2023.

Bij de uitvoering van onze controlewerkzaamheden hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel vastgesteld op € 812.000 en de rapporteringstolerantie voor dit accountantsverslag op € 50.000.

Ter informatie en ter identificatie vermelden wij de belangrijkste bedragen zoals die blijken uit de door ons gecontroleerde jaarrekening 2023 en het bedrag van de door ons gehanteerde materialiteit bij de planning en uitvoering van de jaarrekeningcontrole:

Gemeente Voorschoten	2023	2022
Jaarrekening		
Balanstotaal	€ 101.141.000	€ 95.332.000
Eigen vermogen	€ 39.753.000	€ 41.065.000
Totaal lasten inclusief reservemutaties	€ 81.233.000	€ 75.724.000
Totaal baten inclusief reservemutaties	€ 82.920.000	€ 81.657.000
Resultaat (na mutaties in de reserves)	€ 1.686.000	€ 5.934.000
Materialiteit	€ 812.000	€ 757.000

Het college van B&W heeft de jaarrekening 2023 vastgesteld op 11 juni 2024. De jaarrekening wordt goedgekeurd door de gemeenteraad op 11 juli 2024.

Voorschoten heeft de grondexploitatie Duivenvoorde Corridor geactualiseerd naar stand van 1 januari 2024 en het college heeft de geactualiseerde grondexploitatieberekening per 1 januari 2024 (ongewijzigd) vastgesteld op 4 juni 2024. In de vergadering van de gemeenteraad van 11 juli 2024 wordt de geactualiseerde grondexploitatieberekening behandeld en goedgekeurd.

Het is de verantwoordelijkheid van het college van B&W van Voorschoten om de jaarrekening op te maken in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en de Wet normering topinkomens (WNT) en de daarop berustende bepalingen. Het college is tevens verantwoordelijk voor de rechtmatige totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. Het college heeft in de jaarrekening 2023 op pagina 214 de rechtmatigheidsverantwoording opgenomen en heeft in de paragraaf Bedrijfsvoering in het jaarverslag op pagina 139 e.v. de belangrijkste bevindingen, afwijkingen en verbeterpunten nader toegelicht. Het is onze verantwoordelijkheid een controleverklaring over de getrouwheid van de jaarrekening te verstrekken.

Op 11 juli 2024 maken wij dit accountantsverslag definitief door middel van ondertekening. Wij voegen met datum 11 juli 2024 een ondertekende controleverklaring en een 'was-getekend' controleverklaring toe aan de vastgestelde jaarrekening 2023.

In het geval dat de door ons gecontroleerde jaarrekening nog wordt gewijzigd, verzoeken wij u om zo snel mogelijk contact met ons op te nemen over de dan ontstane situatie.

Onze bevindingen hebben wij op 10 juni 2024 voorgelegd aan uw organisatie en vervolgens toegelicht op 17 juni 2024 aan uw concerncontroller, teammanager Financiën & HR, senior medewerker financiële administratie en uw gemeentesecretaris en op 19 juni 2024 aan uw Commissie Planning & Control (P&C).

Wij benadrukken dat dit accountantsverslag uitsluitend is bedoeld om u te informeren over onze controlebevindingen en aanbevelingen. Belanghebbenden kunnen u vragen om een afschrift van onze rapportage(s) voor hun beoordeling van de financiële stand van zaken van Voorschoten en van de risico's in haar bedrijfsvoering. Wij benadrukken dat wij niet aansprakelijk zijn voor eventuele gevolgen van externe verspreiding.

Wij vertrouwen erop u met dit verslag voldoende te hebben geïnformeerd en zijn graag bereid om het nader toe te lichten.

Hoogachtend,

W.P. de Vries RA

INHOUDSOPGAVE

1. Gemeente Voorschoten in beeld.....	5
2. Onze belangrijkste boodschappen aan Voorschoten.....	9
2.1. Opdrachtbevestiging.....	9
2.2. Materialiteit, normenkader en (rapporterings)toleranties	9
2.3. Goedkeurende controleverklaring getrouwheid	10
2.4. Rechtmatigheidsverantwoording	10
2.5. Het verloop van onze controlewerkzaamheden.....	10
3. Vermogen, resultaat en continuïteit	11
3.1. Analyse vermogen, resultaat en resultaatontwikkeling	11
3.2. Financiële positie en continuïteit.....	12
3.3. Interne beheersing.....	13
3.4. Weerstandsvermogen.....	14
4. Jaarverslag	15
5. Algemene controlebevindingen bij de jaarverslaglegging 2023	16
5.1. Rechtmatigheid	16
5.2. Grondontwikkeling.....	21
5.3. VIC meervoudige inkopen.....	23
5.4. Sociaal domein	23
5.5. WNT-verantwoording	25
5.6. SiSa-verantwoording.....	26
5.7. IT-beheersing	28
5.8. Verwerking van geconstateerde afwijkingen getrouwheid	28
6. Overige onderwerpen.....	29
6.1. Naleving van wet- en regelgeving en frauderisicobeheersing.....	29
6.2. Verplichte rapportering fraude en continuïteit in onze controleverklaring	30
6.3. Onafhankelijkheid	31
6.4. Duurzaamheid.....	32
7. Slot.....	33
Bijlage 1 – SiSa bijlage 2023 gemeente Voorschoten	34

1. Gemeente Voorschoten in beeld

In onderstaand overzicht geven wij een totaalbeeld van de financiële positie en interne beheersing van de gemeente Voorschoten met verwijzingen naar de verdere uitwerking in dit verslag.

De onder “Financiële positie” opgenomen signalering is uitsluitend een cijfermatige berekening en aansluiting en is geen kwaliteitsaanduiding. De gehanteerde normen onder “Norm” zijn algemene, bruikbare normen waaraan wij de gemeente Voorschoten toetsen.

	Geen noemenswaardige bevindingen		Tekortkomingen en/of aandachtspunten met een verhoogd risico/verhoogde impact
	Geen tekortkomingen, wel relevante bevindingen en/of aandachtspunten		Tekortkomingen en/of aandachtspunten met een hoog risico/grote impact
	Beperkte tekortkomingen en/of bijzondere aandachtspunten		

Onderwerp	Bevindingen 2023	Norm / paragraaf	Signalering	
			2023	2022
FINANCIËLE POSITIE GEMEENTE VOORSCHOTEN				
Saldo van baten en lasten	Saldo van baten en lasten (- € 1.313.000) als % van totale baten € 78.779.000). De signalering is oranje omdat het saldo van baten en lasten over 2023 negatief is.	> 0% < 0% < -2%		
Gerealiseerde resultaat	Resultaat na reservemutaties (€ 1.686.000) als % van totale baten (€ 78.779.000).	> 0% < 0% < -2%		
Vermogenspositie	Eigen vermogen (€ 39.753.000) als % van totale baten (€ 78.779.000).	> 50% > 25% < 25%		
Vermogenspositie	Eigen vermogen (€ 39.753.000) als % van totaal vermogen (€ 101.141.000).	> 30% > 10% < 10%		
Weerstandsvermogen	Het beschikbare weerstandsvermogen als factor van de benodigde weer- standscapaciteit is 4,1 (2022: 3,3). Deze ratio kwalificeert Voorschoten als uitstekend.	> 1,5 > 1,0 < 1,0		

Onderwerp	Bevindingen 2023	Norm / paragraaf	Signalering	
			2023	2022
INTERNE BEHEERSING				
Jaarrekeningproces	De samenwerking tussen uw organisatie en Verstegen is goed, prettig en constructief verlopen en het jaarrekeningproces is verbeterd ten opzichte van vorig jaar. Er is sprake geweest van vertraging in het controletraject en extra inspanningen zijn nodig geweest van uw organisatie en het controleteam van Verstegen, vooral vanwege de verbijzonderde interne controle, (controle)informatie waarvoor Voorschoten afhankelijk is van derden en de rechtmatigheidsverantwoording. Naar aanleiding van onze controle zijn afwijkingen geconstateerd en correcties verwerkt. In de definitieve jaarstukken 2023 zijn alle tekstuele en cijfermatige correcties doorgevoerd, inclusief de correcties in de rechtmatigheidsverantwoording.	2.5		
Risicobeheersings- en controlesysteem	Voorschoten brengt risico's in kaart, maar kent nog geen geformaliseerd risicobeheersings- en controlesysteem. Voorschoten heeft op 19 december 2023 de Notitie Frauderisicobeleid en de bijbehorende frauderisicoanalyse vastgesteld. Voor de komende periode (2024 en verder) is de verdere (door)ontwikkeling van deze frauderisicoanalyse nodig, evenals een nadrukkelijker verankering van de fraudepreventie in de verbijzonderde interne controle. Wij adviseren het risicobeheersings-systeem, inclusief actuele schriftelijke (fraude)risicoanalyse te operationaliseren.	3.4/6.1		

Onderwerp	Bevindingen 2023	Norm / paragraaf	Signalering	
			2023	2022
(Verbijzonderde) interne controle	Een externe medewerker heeft in overeenstemming met het door Voorschoten vastgestelde VIC-plan 2023 verbijzonderde interne controle (hierna: VIC) verricht voor een aantal processen. Voor andere belangrijke (financiële) processen is, weliswaar conform VIC-plan 2023, geen VIC uitgevoerd in 2023. De gemeente heeft de belangrijkste toetspunten voor de relevante processen geraakt, maar de VIC is hiermee niet volledig dekkend voor alle belangrijke processen van de gemeente. De VIC-werkzaamheden worden vooralsnog gegevensgericht en achteraf uitgevoerd, verdere doorontwikkeling van de VIC is nodig. Voor meerdere processen is de VIC intern niet op tijd opgeleverd. Dit komt dit mede door omstandigheden bij de gemeente en door afhankelijkheid van de gemeente van externe partijen.	3.3		
Grondexploitaties	Voorschoten heeft zorgvuldige aandacht besteed aan een correcte waardering van haar grondpositie (Duivenvoorde Corridor) in de jaarrekening 2023.	5.2		
Verhuren en pachten	Voorschoten heeft de interne beheersing gericht op de juistheid en volledigheid van de opbrengst-verantwoording uit verhuren pachten verbeterd en een volledighedsanalyse uitgevoerd.	N.v.t.		
Sociaal domein (Jeugdhulp, Wmo, PGB's, Uitkeringen Participatiewet)	Wij signaleren aandachtspunten in de interne beheersing voor wat betreft de getrouwheid van de lasten sociaal domein. Voorschoten is voor een tijdige verantwoording deels afhankelijk van derden.	5.4.1 t/m 5.4.4		

Onderwerp	Bevindingen 2023	Norm / paragraaf	Signalering	
			2023	2022
Aanbestedingen	Uit de (verbijzonderde) interne controles uitgevoerd door Voorschoten blijkt een rechtmatigheids- onduidelijkheid op het gebied van naleving van de Europese aanbestedingsverplichtingen bij één inkoopdossier.	5.1.4.		
Single information, Single audit (SiSa)	Wij signaleren aandachtspunten in de interne beheersing voor wat betreft de getrouwheid en rechtmatigheid van de lasten, baten en balansposities die verband houden met de SiSa-regelingen. Wij signaleren verbeteringen in het proces en de voorbereidingen door de gemeente ten opzichte van vorig jaar.	5.6		
Overige processen	Voor onze detailbevindingen en onze aanbevelingen over de interne beheersing verwijzen wij naar onze managementletter van 18 december 2023. Wij vinden dat er binnen Voorschoten – rekening houdend met de aard en omvang van de (administratieve) organisatie – geen sprake is van ernstige tekortkomingen in de voor de jaarrekeningcontrole relevante interne beheersingsmaatregelen.	3.3/5.1		n.v.t.

2. Onze belangrijkste boodschappen aan Voorschoten

2.1. Opdrachtbevestiging

In onze opdrachtbevestiging hebben wij de tussen Voorschoten en Verstegen accountants en adviseurs gemaakte afspraken ten aanzien van het controleren van de jaarrekening 2023 bevestigd.

2.2. Materialiteit, normenkader en (rapporterings)toleranties

Bij de uitvoering van onze controlewerkzaamheden hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening 2023 als geheel vastgesteld op € 812.000. De berekening hebben wij verricht conform het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (BADO) en het Controleprotocol 2023 van Voorschoten, vastgesteld door de gemeenteraad op 28 september 2023, gebaseerd op 1% van de totale werkelijke lasten over 2023 inclusief de toevoegingen aan de reserves. De rapporteringstolerantie voor dit accountantsverslag is overeenkomstig het Controleprotocol 2023 van Voorschoten vastgesteld op € 50.000.

Afwijkingen als gevolg van fraude of fouten zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Met ingang van verslagjaar 2023 geeft het college van B&W een rechtmatigheidsverantwoording, voor het eerst bij de jaarrekening 2023. Voor de controle van de jaarrekening 2023 heeft u in uw Controleprotocol inclusief normen- en toetsingskader 2023 en in uw Financiële verordening 2023 en Controleverordening 2023 hierover afspraken gemaakt.

Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met:

- Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden; en
- het Controleprotocol WNT 2023.

Wij baseren onze controleopdracht op de uitgangspunten die zijn vastgelegd in:

- de Gemeentewet, het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de normen afkomstig van de Commissie Bedrijfsvoering en Auditing Decentrale Overheden (BADO), alle in aangepaste vorm voor de rechtmatigheidsverantwoording;
- de geactualiseerde Kadernota Rechtmatigheid 2023 van de commissie BBV, vanwege de rechtmatigheidsverantwoording;
- de Nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2023;
- Controleprotocol inclusief normen- en toetsingskader 2023 van Voorschoten, vastgesteld door de gemeenteraad op 28 september 2023 en uw eigen verordeningen, kaders en afspraken.

2.3. Goedkeurende controleverklaring getrouwheid

Wij hebben de controle van de jaarrekening 2023 van Voorschoten afgerond. Wij geven bij de jaarrekening 2023 een goedkeurende controleverklaring af voor getrouwheid. Dit onder het voorbehoud dat deze jaarrekening ongewijzigd wordt vastgesteld door de gemeenteraad op 11 juli 2024. De accountantscontrole over verslagjaar 2023 leidt hiermee indirect tot een oordeel over de rechtmatigheid van alle baten, lasten en balansmutaties, via een getrouwheidsoordeel over de rechtmatigheidsverantwoording.

2.4. Rechtmatigheidsverantwoording

Op pagina 214 van de jaarrekening is de rechtmatigheidsverantwoording over boekjaar 2023 van het college van B&W opgenomen. Het college van B&W heeft conform het door de gemeenteraad op 28 september 2023 vastgestelde Controleprotocol 2023 (hoofdstuk 3) en op 2 november 2023 vastgestelde Financiële verordening 2023 (artikel 11) 2% van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves als verantwoordingsgrens van afgerond € 1.624.000 gehanteerd. Uit de rechtmatigheidsverantwoording blijkt dat er geen rechtmatigheidsfouten en/of rechtmatigheidsonduidelijkheden boven deze verantwoordingsgrens zijn geconstateerd.

In de paragraaf bedrijfsvoering (op pagina 139 e.v. van het jaarverslag) is een nadere toelichting opgenomen ten aanzien van de rechtmatigheid en zijn individuele rechtmatigheidsfouten en/of individuele rechtmatigheidsonduidelijkheden boven de door de gemeenteraad vastgestelde rapportagegrens van € 50.000 toegelicht.

In paragraaf 5.1 van dit verslag hebben wij onze bevindingen bij de rechtmatigheidsverantwoording nader uitgewerkt. Op grond van onze controle zijn wij van oordeel dat de rechtmatigheidsverantwoording een getrouw beeld geeft.

2.5. Het verloop van onze controlewerkzaamheden

Wij hebben onze controlewerkzaamheden uitgevoerd overeenkomstig de tussen de Voorschoten en Verstegen opgestelde opdrachtafspraken. Ter ondersteuning daarvan zijn vooraf risicoanalyses opgesteld, werkaafspraken gemaakt en tussentijdse controlewerkzaamheden uitgevoerd. Met betrekking tot het controleproces 2023 constateren wij het volgende:

- De concept-jaarrekening 2023 was bij aanvang van onze jaarrekeningcontrole op 15 april 2024 gereed en van voldoende niveau. In de conceptjaarrekening 2023 waren belangrijke onderdelen nog niet opgenomen en/of nog niet volledig. De concept jaarrekening en het jaarrekeningdossier zijn op deze belangrijke onderdelen tijdens onze controle aangevuld.
- De rechtmatigheidsverantwoording en de toelichting rechtmatigheid in de paragraaf Bedrijfsvoering zijn nieuw in de jaarstukken 2023. Voorschoten en Verstegen hebben onderling intensief samengewerkt met als resultaat dat de interne en externe rechtmatigheidscontrole kon worden uitgevoerd en de rechtmatigheidsverantwoording voldoet aan de daaraan gestelde eisen.

- De samenwerking tussen uw organisatie en Verstegen is goed, prettig en constructief verlopen.
- De dossiervorming als basis voor onze controle was voldoende op het moment van start van onze controle. Vragen en opmerkingen die wij hadden zijn goed en tijdig beantwoord. Het onderwerp rechtmatigheid en specifiek de rechtmatigheidsverantwoording heeft een groot beslag op uw en onze capaciteit gelegd. Dit valt buiten de invloedssfeer van Voorschoten.
- De wederzijdse afspraken over planning en afronding en uw en onze extra inspanningen hebben ertoe geleid dat de controle binnen de bestuurlijke planning kon worden afgerond.
- Onze controlewerkzaamheden zijn voor de VIC en de rechtmatigheidsverantwoording intensiever geweest en hebben ook meer tijd en inspanningen gekost van uw organisatie en het controleteam van Verstegen dan vooraf overeengekomen. De extra werkzaamheden en de bijbehorende controlekosten zullen wij met het management overleggen en vervolgens een voorstel doen om de aanvullende tijdbesteding in rekening te brengen. Onze gezamenlijke inspanningen hebben ertoe geleid dat de aangepaste paragrafen Bedrijfsvoering en de rechtmatigheidsverantwoording voldoen aan de gestelde eisen en (nieuwe) normen en dat de rechtmatigheidsverantwoording getrouw is.
- De verlate afronding van de VIC en de late aanlevering van verantwoordingsstukken van derden (Wmo, jeugd, uitkeringen) heeft evenals vorig jaar geleid tot vertraging in het jaarrekening- en controleproces.

Na de vaststelling van de jaarstukken door de raad evalueren wij met elkaar het jaarrekeningproces, inclusief de controle.

Wij zijn, rekening houdend met het vorenstaande, van mening dat onze gerealiseerde tijdsbesteding en de door ons gerealiseerde controlewerkzaamheden voldoende zijn voor een kwalitatief toereikende uitvoering van onze controlewerkzaamheden, overeenkomstig de voor ons geldende controle- en overige standaarden (COS).

3. Vermogen, resultaat en continuïteit

3.1. Analyse vermogen, resultaat en resultaatontwikkeling

Het Besluit Begroting en Verantwoording (hierna: BBV) is voor Voorschoten het geldende verslaggevingsstelsel. Hierin wordt onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Het is niet toegestaan baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen te muteren. Mutaties in het eigen vermogen vinden plaats op basis van besluitvorming door de gemeenteraad.

De jaarrekening 2023 van Voorschoten is opgesteld in overeenstemming met het van toepassing zijnde model. Bij de jaarrekening 2023 is een SiSa-bijlage gevoegd voor de SiSa-regelingen. In paragraaf 5.7 in dit verslag gaan wij hier nader op in.

De door ons gecontroleerde jaarrekening 2023 geeft een eigen vermogen aan per 31 december 2023 van € 39,8 miljoen (2022: € 41,1 miljoen) inclusief een positief resultaat na reservemutaties over 2023 van € 1,7 miljoen (2022: € 5,9 miljoen na reservemutaties).

Het verschil kent diverse oorzaken. Voor een analyse van de verschillen per programma tussen begroting na wijziging en realisatie verwijzen wij naar de programma-verantwoordingen in het jaarverslag (op pagina 23 e.v.). Voor een uitgebreide toelichting op de stortingen in en onttrekkingen aan de reserves wordt verwezen naar de toelichting op het Eigen vermogen op pagina 169 e.v. van de jaarrekening 2023.

De opbouw van het rekeningresultaat 2023 is als volgt:

Gemeente Voorschoten	Begroting 2023	Gewijzigde begroting 2023	Realisatie 2023	Realisatie 2022
Baten	71.604	79.676	78.779	74.266
Lasten	71.833	83.607	80.092	70.009
Saldo van baten en lasten	-229	-3.931	-1.313	4.257
Onttrekkingen aan reserves	1.135	5.644	4.140	7.391
Toevoegingen aan reserves	520	841	1.141	5.715
Saldo reservemutaties	615	4.803	2.999	1.676
Resultaat na reservemutaties	386	872	1.686	5.934
<i>Bedragen x € 1.000</i>				

De financiële resultaten van Voorschoten vertonen een positief beeld. Bij de najaarsnota 2023 werd een (geprognosticeerd) resultaat over 2023 van € 872.000 (positief) verwacht ten opzichte van een primair geraamd resultaat voor 2023 van € 386.000 (positief). De realisatie over 2023 is uitgekomen op € 1,7 miljoen positief. Over de ontwikkeling in het resultaat wordt de raad geïnformeerd.

3.2. Financiële positie en continuïteit

Uitgangspunt bij de begroting van Voorschoten is dat de begroting ten minste sluitend is. In de (gewijzigde) begroting 2023 is een positief resultaat na reservemutaties van € 872.000 opgenomen. De realisatie over 2023 is uitgekomen op € 1,7 miljoen positief. Voorschoten heeft een structureel sluitende begroting voor de jaren 2024 tot en met 2026. Voor 2027 is een nadelig 'structureel' begrotingssaldo geraamd.

De jaarrekening is opgesteld op basis van de continuïteitsveronderstelling. Het college van B&W van Voorschoten bevestigt dat er geen twijfel bestaat ten aanzien van de financiële omvang van het vermogen van Voorschoten om de continuïteit te waarborgen. Wij hebben de continuïteitsveronderstelling als basis voor de jaarrekening 2023 beoordeeld en wij kunnen ons verenigen met de toepassing van de continuïteitsveronderstelling in de jaarrekening.

Onderstaand overzicht geeft een beeld van de ontwikkeling van het eigen vermogen.

Gemeente Voorschoten	2023	2022	2021
Eigen vermogen			
Algemene reserve	21.478	18.509	20.538
Bestemmingsreserves	16.588	16.622	13.765
Resultaat na reservemutaties	1.686	5.934	2.503
	39.752	41.065	36.806
Eigen vermogen en bestemmingsreserves, exclusief resultaat	38.066	35.131	34.303
<i>Bedragen x € 1.000</i>			

Onderstaand overzicht, overgenomen uit de jaarstukken 2023 van de gemeente Voorschoten (pagina 108) geeft aan de hand van financiële kengetallen en ratio's een beeld van de financiële positie van Voorschoten per balansdatum en de (financiële) ontwikkeling daarin.

Kengetallen:	Indicatoren Voorschoten (%)			Normen VNG (%)		
	2022	2023		Voldoende	Matig	Onvoldoende
	Verslag	Begroting	Verslag			
1a. Netto schuldquote	21	55	19	<100	>100 / <130	>130
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	16	49	17			
2. Solvabiliteitsratio	43	32	39	>50	<50 / >20	<20
3. Structurele exploitatieruimte	6,3	0,8	4,0	>0,6	<0,6 / >0	0
4. Grondexploitatie	5	10	5	Geen norm		
5. Belastingcapaciteit	152,4	158,1	158,1	<100	>100 / <120	>120

Voorschoten licht in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van het jaarverslag 2023 toe dat de financiële positie van de gemeente op basis van de bovenstaande ratio's (in samenhang) ultimo 2023 voldoende tot redelijk is te noemen.

3.3. Interne beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij een interim-controle uitgevoerd. Onze bevindingen en aanbevelingen met betrekking tot de interne beheersingsmaatregelen hebben wij gerapporteerd in onze managementletter 2023 van 18 december 2023. Wij verwijzen naar deze managementletter.

Vanuit onze controleopdracht hebben wij de kwaliteit beoordeeld van de interne beheersingsmaatregelen die een directe relatie hebben met de externe verslaglegging en jaarrekening van Voorschoten. Als een interne beheersingsmaatregel de basis vormt voor onze verdere controlewerkzaamheden, dan toetsen wij ook de werking ervan gedurende het jaar.

Een externe medewerker heeft in overeenstemming met het door gemeente Voorschoten vastgestelde VIC-plan 2023 verbijzonderde interne controle (hierna: VIC) verricht voor de geselecteerde (financiële) processen inkopen & betalingen, subsidieverstrekingen, personeel, belastingen & heffingen, omgevingsvergunningen (bouwleges) en Wmo en Jeugd. Voor andere belangrijke (financiële) processen is, conform VIC-plan 2023, geen VIC uitgevoerd in 2023. De VIC heeft de belangrijkste toetspunten van de geselecteerde VIC processen geraakt. Deze verbijzonderde interne controles zijn voor uw organisatie van belang omdat ze inzicht geven in de kwaliteit van deze processen en in de naleving van de rechtmatigheidseisen waaraan Voorschoten moet voldoen, voorafgaand aan onze controle.

Voor onze (externe) controle van Voorschoten maken wij, conform onze afspraken met de gemeente en onze controleaanpak, gebruik van uitgevoerde VIC en zijn deze werkzaamheden ondersteunend aan onze controle. Dat betekent dat onze accountantscontrole uitgaat van een gegevensgerichte controleaanpak, waarbij de VIC van Voorschoten van goede kwaliteit en op tijd gereed moet zijn om er tijdens onze controle gebruik van te maken.

De kwaliteit van de interne beheersing en ook de kwaliteit van de VIC is voldoende. Wij merken nogmaals op dat niet alle belangrijke (financiële) processen van de gemeente in de VIC voor 2023 zijn opgenomen en dat door omstandigheden bekend bij de gemeente de VIC verlaat is afgerond en buiten de overeengekomen planning aan ons kon worden opgeleverd. De VIC is voor een aantal processen nog onderhanden bij de gemeente Voorschoten en moet nog door ons worden gecontroleerd. We zien dat de gemeente buiten de processen waarop VIC wordt uitgevoerd, vanaf verslagjaar 2023 ook andere processen intern controleert.

De VIC controlewerkzaamheden worden door de gemeente vooralsnog gegevensgericht en achteraf uitgevoerd, hierin zien wij mogelijkheden voor een verdere doorontwikkeling van de VIC, ook in het licht van de rechtmatigheidsverantwoording die vanaf dit jaar van toepassing is. In onze managementletter 2023 hebben wij een aantal adviezen ter doorontwikkeling van de VIC vermeld.

Wij vinden dat er binnen Voorschoten - rekening houdend met de aard en omvang van de (administratieve) organisatie - geen sprake is van ernstige tekortkomingen in de voor de jaarrekeningcontrole relevante interne beheersingsmaatregelen. Enkele van onze bevindingen en aanbevelingen behoeven aandacht.

3.4. Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen van Voorschoten heeft de aandacht van management, college en gemeenteraad.

Risicomanagement vindt onder andere plaats in de vorm van een risicotabel, waarin Voorschoten de risico's in beeld brengt en periodiek monitort. In de jaarstukken 2023 is een risicotabel opgenomen in de paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing".

Op basis van de huidige inzichten schat Voorschoten in dat per eind 2023 volgens de vermelde risicotabel in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van het jaarverslag, een onderbouwde kans bestaat dat een bedrag van € 5,3 miljoen (2022: € 5,5 miljoen) noodzakelijk is om aan de zo reëel mogelijk ingeschatte financiële risico's weerstand te bieden. Voor een nadere specificatie verwijzen wij naar pagina 107 van de jaarstukken 2023.

Vervolgens is de beschikbare weerstandscapaciteit afgezet tegen weerstandscapaciteit die volgens uw inschatting benodigd zou moeten zijn. Op grond van uw analyse is een weerstandscapaciteit van € 21,5 miljoen beschikbaar (2022: € 18,5 miljoen).

De ratio weerstandsvermogen komt ultimo 2023 uit op 4,1 (2022: 3,3). In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing is vermeld dat de berekende ratio weerstandsvermogen van Voorschoten volgens Voorschoten valt in de waarderingscategorie A 'Uitstekend'.

Hoewel er geen harde norm is voor de gewenste omvang van het weerstandsvermogen, kan worden gesteld dat uw gemeente voldoende weerstandscapaciteit bezit om onvoorziene financiële tegenvallers op te vangen.

Gezien het risicoprofiel van gemeenten in het algemeen en ook Voorschoten adviseren wij u de ontwikkeling van de risico's en de ontwikkeling van de reserves die aangewezen zijn als dekking van de risico's tussentijds en nauwlettend te blijven volgen.

4. Jaarverslag

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken 2023 andere informatie, die bestaat uit:

- Infographic
- Leeswijzer
- Jaarverslag, bestaande uit de inleiding, programmaverantwoording en paragrafen

Samen met de jaarrekening en het jaarverslag, publiceert Voorschoten bij de jaarrekening bijlagen die betrekking hebben op:

- Overzicht over te hevelen en af te sluiten kredieten
- Algemene uitkering
- Subsidies

Wij hebben de overige informatie gelezen en vastgesteld dat de daarin opgenomen informatie niet strijdig is met de jaarrekening of onze controlebevindingen. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten uit het BBV en de Nederlandse Standaard 720 Nadere Voorschriften Controlestandaarden en de verantwoordelijkheden van de accountant met betrekking tot andere informatie. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het jaarverslag en andere informatie mag geen ander beeld oproepen bij de lezer dan de jaarrekening. Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag 2023 van Voorschoten de vereiste informatie in voldoende mate weergeeft en niet strijdig is met de jaarrekening of onze controlebevindingen.

5. Algemene controlebevindingen bij de jaarverslaglegging 2023

5.1. Rechtmatigheid

5.1.1. Inleiding

In onze managementletter 2023 hebben wij u geïnformeerd over de rechtmatigheidsverantwoording. Voorschoten heeft actief geacteerd op de komst van de rechtmatigheidsverantwoording. Wij verwijzen naar onze (tussentijdse) bevindingen en de aanbevelingen en aandachtspunten die wij hebben gerapporteerd.

Voorschoten heeft in de jaarrekening een rechtmatigheidsverantwoording van het college van B&W opgenomen. De rechtmatigheidsafwijkingen (rechtmatigheidsfouten en onduidelijkheden) boven de overeengekomen verantwoordingsgrens worden in de rechtmatigheidsverantwoording benoemd. In de paragraaf Bedrijfsvoering in het jaarverslag heeft het college van B&W een nadere toelichting gegeven over de onderwerpen die de rechtmatigheid raken en op welke wijze de interne beheersing en verbeteracties zijn vormgegeven.

5.1.2. Ontwikkelingen rechtmatigheidsverantwoording

Ingangsdatum rechtmatigheidsverantwoording verslagjaar 2023

Op 27 september 2022 is de Wet versterking decentrale rekenkamers aangenomen door de Eerste Kamer. In deze wet is geregeld dat de rechtmatigheidsverantwoording, opgesteld door het college van Voorschoten, onderdeel wordt van de jaarrekening. Hiermee is het college van een gemeente zelf verantwoordelijk voor afleggen van verantwoording over de rechtmatigheid van het gevoerde bestuur en de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit betekent dat de accountant met ingang van de jaarrekening 2023 alleen een controleverklaring met een oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening (inclusief rechtmatigheidsverantwoording) als geheel afgeeft. Tot en met 2022 was dat een controleverklaring met een oordeel over zowel getrouwheid als rechtmatigheid. Wij hebben u, uw college en uw organisatie hierover eerder geïnformeerd.

Aanpassing Gemeentewet, nog geen aanpassing accountantsnormen

Eerder is de Gemeentewet aangepast aan de nieuwe rechtmatigheidsverantwoording. Tegen de voorgestelde wijzigingen in de normen voor de accountantscontrole (het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de normen afkomstig van de Commissie Bedrijfsvoering en Auditing Decentrale Overheden (BADO) heeft de Algemene Rekenkamer (AR) begin 2024 fundamentele bezwaren geuit. Dit heeft tot gevolg dat de voorgestelde wijzigingen in het BBV en in het BADO niet definitief zijn en formeel ongewijzigd blijven voor verslagjaar 2023.

Wel een oordeel over rechtmatigheid

Gemeenten en gemeenschappelijke regelingen werden opgeroepen om de rechtmatigheidsverantwoording wel op te nemen in de jaarrekening. Dit conform besluitvorming door de Eerste Kamer op 27 september 2022 en de door u inmiddels aangepaste en vastgestelde (interne) verordeningen en afspraken die hierover door vertegenwoordigende organen met de gemeenteraad gemaakt zijn. Omdat de verslaggevings- en accountantsnormen niet zijn aangepast en accountants hiermee geen formele grondslag hebben voor het kunnen afgeven van de controleverklaring bij de jaarrekening 2023, is aan accountants en ook aan Verstegen verzocht om te wachten met het afgeven van de controleverklaring bij de jaarrekening 2023 van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen en dus ook bij Voorschoten. Hiermee is het enige tijd onzeker geweest of het BBV en BADO nog tijdig konden worden aangepast voor verslagjaar 2023. Dit standpunt hebben wij gevolgd.

Medio april jl. hebben wij bericht ontvangen over de wijzigingen in de verantwoordings- en accountantsnormen in het BBV en BADO. Dit geeft uitsluitel voor gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en controlerend accountants over de het definitief opmaken van de jaarrekening 2023 en de bestuurlijke behandeling en besluitvorming en over de afronding van onze controlewerkzaamheden en het afgeven van de controleverklaring bij de jaarrekening van Voorschoten.

De accountantscontrole over verslagjaar 2023 leidt indirect tot een oordeel over de rechtmatigheid van alle baten, lasten en balansmutaties. Het accountantsoordeel komt hiermee tot uitdrukking in een getrouwheidsoordeel over de rechtmatigheidsverantwoording.

5.1.3. Begrotingsonrechtmatigheid

Onderdeel van de (interne) rechtmatigheidscontrole en de rechtmatigheidsverantwoording is begrotingsrechtmatigheid. In het kader van de begrotingsrechtmatigheid beoordeelt Voorschoten de begrotingsafwijkingen per programma voor zowel de lasten en de baten als de afwijkingen op investeringskredieten.

Over 2023 heeft Voorschoten volgens de gewijzigde begroting 2023 € 84,4 miljoen aan lasten na reservemutaties begroot (primitieve begroting 2023 € 72,4 miljoen) tegenover € 81,2 miljoen aan werkelijke lasten na reservemutaties (2022: € 75,7 miljoen). Aan baten na reservemutaties heeft Voorschoten over 2023 een bedrag geraamd van € 85,3 miljoen volgens de gewijzigde begroting 2023 (primitieve begroting 2023 € 72,7 miljoen), tegenover € 82,9 miljoen aan werkelijke baten na reservemutaties (2022: € 81,7 miljoen). Dit betekent een onderrealisatie van de lasten en baten in 2023.

Voorschoten kent negen programma's. Op deze programma's is in 2023 sprake van de volgende begrotingsafwijkingen op de lasten en de baten:

Programma	Werkelijk 2023	Begroot (na wijziging) 2023	Afwijking begroting 2023
Lasten			
P0. Bestuur en ondersteuning	€ 3.800.000	€ 3.829.000	-/- € 29.000 (onderschrijding)
P1. Veiligheid	€ 2.459.000	€ 2.471.000	-/- € 12.000 (onderschrijding)
P2. Verkeer en vervoer	€ 4.751.000	€ 4.695.000	+/- € 56.000 (overschrijding)
P3. Economie	€ 528.000	€ 562.000	-/- € 34.000 (onderschrijding)
P4. Onderwijs	€ 2.096.000	€ 2.354.000	-/- € 258.000 (onderschrijding)
P5. Sport, cultuur en recreatie	€ 8.493.000	€ 8.970.000	-/- € 477.000 (onderschrijding)
P6. Sociaal Domein	€ 29.165.000	€ 30.910.000	-/- € 1.745.000 (onderschrijding)
P7. Volksgezondheid en milieu	€ 9.602.000	€ 9.048.000	+/- € 554.000 (overschrijding)
P8. Wonen en bouwen	€ 3.135.000	€ 4.007.000	-/- € 872.000 (onderschrijding)
Baten			
P0. Bestuur en ondersteuning	€ 572.000	€ 528.000	+/- € 44.000 (overschrijding)
P1. Veiligheid	€ 423.000	€ 439.000	-/- € 16.000 (onderschrijding)
P2. Verkeer en vervoer	€ 470.000	€ 412.000	+/- € 58.000 (overschrijding)
P3. Economie	€ 70.000	€ 69.000	+/- € 1.000 (overschrijding)
P4. Onderwijs	€ 696.000	€ 741.000	-/- € 45.000 (onderschrijding)
P5. Sport, cultuur en recreatie	€ 2.688.000	€ 3.103.000	-/- € 415.000 (onderschrijding)
P6. Sociaal Domein	€ 9.735.000	€ 9.330.000	+/- € 405.000 (overschrijding)
P7. Volksgezondheid en milieu	€ 8.761.000	€ 8.410.000	+/- € 351.000 (overschrijding)
P8. Wonen en bouwen	€ 650.000	€ 1.450.000	-/- € 800.000 (onderschrijding)

In 2023 is sprake van de volgende (begroting)afwijkingen op de investeringskredieten:

Afwijkingen kredieten van gerealiseerde investeringen	Bedrag
Totaal overschrijdingen 5 afgesloten investeringskredieten	€ 65.000
Totaal onderschrijdingen 5 afgesloten investeringskredieten	€ 173.000

In november 2023 is door de commissie BBV in de gewijzigde Kadernota Rechtmatigheid 2023 een nadere duiding gegeven aan het begrip Begrotingsonrechtmatigheid:

1. Er is hiervan sprake als het college bij de realisatie van doelen en het realiseren van activiteiten de door de gemeenteraad vastgestelde budgetten voor wat betreft de lasten of investeringsbudgetten overschrijdt.
2. Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die niet door de gemeenteraad zijn vastgesteld voor het einde van het boekjaar.
3. Bij onderschrijdingen van lasten of investeringskredieten en ook bij lagere/hogere baten dan begroot de begroting niet tijdig* met begrotingswijzigingen is aangepast.

Het derde onderdeel is een uitbreiding van het begrip begrotingsonrechtmatigheid.

*Hoe niet tijdig wordt geïnterpreteerd, wordt bepaald door de 'spelregels' tussen de gemeenteraad en het college. De spelregels met betrekking tot het informeren en vaststellen van begrotingswijzigingen bij onderschrijdingen van lasten per programma en investeringsbudgetten (kredieten) en bij lagere/hogere baten per programma ten opzichte van de begroting zijn veelal in de financiële verordening art. 212 Gemeentewet opgenomen.

Voorschoten heeft in de vernieuwde financiële verordening 2023 ex. artikel 212 Gemeentewet afspraken opgenomen over wat in dit opzicht tijdig is. In artikel 5 lid 3 van de financiële verordening 2023 is bepaald dat begrotingsonderschrijdingen van lasten per programma, onderschrijdingen van investeringsbudgetten (kredieten) en begrotingsafwijkingen van baten per programma niet als onrechtmatig worden beschouwd indien het college de raad tussentijds heeft geïnformeerd bij de voor- en najaarsnota:

- indien het college verwacht dat de (werkelijke) lasten of baten op programmaniveau de geautoriseerde lasten of baten met meer dan € 50.000 zullen over- dan wel onderschrijden; of
- indien het college verwacht dat de investeringsuitgaven het geautoriseerde investeringskrediet met meer dan € 50.000 zal onderschrijden.

Voor de toelichting op de begrotingsafwijkingen per programma voor zowel de lasten en de baten als de afwijkingen op investeringskredieten verwijzen wij naar uw inhoudelijke analyses in de programmaverantwoordingen (jaarverslag) op pagina 23 e.v. (lasten en baten per programma) en bijlage 1 (Overzicht over te hevelen en af te sluiten kredieten) op pagina 217 e.v. van de jaarstukken 2023. Voorschoten heeft de afwijkingen gewogen en heeft bepaald welke afwijkingen rechtmatig en onrechtmatig zijn en welke onrechtmatigheden volgens het beleid van en afspraken met de gemeenteraad zoals opgenomen in de financiële verordening 2023 van Voorschoten als 'acceptabel' worden aangemerkt. De conclusie is dat er over boekjaar 2023 begrotingsonrechtmatigheden zijn vastgesteld bij Voorschoten voor een totaalbedrag van € 674.000, die volledig 'acceptabel' zijn verklaard. Hiervoor verwijzen wij u naar het overzicht dat is opgenomen in hoofdstuk 5.1.5 van dit accountantsverslag.

5.1.4. (Europese) aanbesteding

Onderdeel van het vastgestelde normenkader van Voorschoten zijn regels en voorschriften ten aanzien van Europese aanbestedingsregels. Voorschoten controleert of juiste naleving van deze Europese (EU) aanbestedingsregels heeft plaatsgevonden.

Deze controle is een belangrijk onderdeel van de (interne) rechtmatigheidscontrole en van de rechtmatigheidsverantwoording.

Voorschoten ziet voorafgaand aan aanbestedingen toe dat bij het aangaan van nieuwe opdrachten de regels ten aanzien van EU-aanbesteding worden nageleefd. Tijdens onze controle en de gesprekken met uw organisatie hierover hebben wij vastgesteld dat dit bewustzijn aanwezig is en dat wij deze aandacht terugzien in uw organisatie op meerdere momenten in het jaar.

Uit de (verbijzonderde) interne rechtmatigheidscontrole is een rechtmatigheids-onduidelijkheid op het gebied van de naleving van de Europese aanbestedingsverplichtingen bij één inkoopopdracht geconstateerd. Op basis van onze externe controle komen wij op dezelfde conclusie. Wij verwijzen naar uw inhoudelijke toelichting in de paragraaf Bedrijfsvoering op pagina 141 van het jaarverslag 2023. De rechtmatigheids-onduidelijkheid over 2023 bedraagt afgerond € 135.000 (werkelijke uitgaven 2023). De geconstateerde rechtmatigheids-onduidelijkheid is mede het gevolg van een inkoopopdracht die in het verleden (tot en met boekjaar 2022) mogelijk niet volgens de juiste procedure is aanbesteed. De afwijking kan niet gecorrigeerd en hersteld worden, de kosten 2023 zijn wel “getrouw”.

5.1.5. **Rechtmatigheidsafwijkingen 2023**

In de rechtmatigheidsverantwoording 2023 in de jaarrekening 2023 heeft u de rechtmatigheidsafwijkingen opgenomen en de afwijkingen die daarvoor in aanmerking komen nader toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering.

Hieronder hebben wij het kader van de gemeenteraad voor de (interne) rechtmatigheidscontrole en de rechtmatigheidsverantwoording opgenomen waaraan Voorschoten moet voldoen. Het kader is uitgebreid met de normen waaraan de accountant voor de getrouwheidscontrole van de jaarrekening moet voldoen.

Onderwerp	Percentage/norm	Bedrag
Totale lasten 2023 Realisatie volgens Jaarrekening 2023	n.v.t.	€ 80.092.000
Toevoegingen aan de reserves 2023 Realisatie volgens Jaarrekening 2023	n.v.t.	€ 1.141.000
Basis voor berekening goedkeuringstolerantie getrouwheid en verantwoordingsgrens rechtmatigheid	n.v.t.	€ 81.233.000
Accountant		
Materialiteit BADO voor getrouwheidsfouten	1%	€ 812.000
Materialiteit BADO voor onzekerheden in de controle	3%	€ 2.436.000
Rapporteringstolerantie voor toelichting getrouwheidsfouten en onzekerheden in de controle in het accountantsverslag	Vast bedrag	€ 50.000
Rechtmatigheid		
Verantwoordingsgrens (regulier) voor de financiële rechtmatigheidstoetsing, vastgesteld door de gemeenteraad	2%	€ 1.624.000
Rapportagegrens voor individuele rechtmatigheids- fouten en rechtmatigheids-onduidelijkheden in de paragraaf Bedrijfsvoering	Vast bedrag	€ 50.000

Rechtmatigheidsafwijking	Rechtmatigheidsfout	Rechtmatigheids- onduidelijkheid	Waarvan acceptabel	Waarvan niet- acceptabel
Begrotingscriterium				
Begrotingsoverschrijding lasten programma 2. Verkeer en vervoer	€ 56.000	N.v.t.	€ 56.000	€ 0
Begrotingsoverschrijding lasten programma 7. Volksgezondheid en milieu	€ 553.000	N.v.t.	€ 553.000	€ 0
Overschrijdingen investeringskredieten	€ 65.000	N.v.t.	€ 65.000	€ 0
Subtotaal begrotingscriterium	€ 674.000	N.v.t.	€ 674.000	€ 0
Voorwaardencriterium				
Inkopen ten onrechte niet Europees aanbesteed	€ 0	€ 135.000	N.v.t.	N.v.t.
Subtotaal voorwaardecriterium	€ 0	€ 135.000	N.v.t.	N.v.t.
TOTAAL	€ 674.000	€ 135.000	€ 674.000	€ 0

Wij hebben vastgesteld dat de rechtmatigheidsverantwoording getrouw is.

5.2. Grondontwikkeling

5.2.1. Algemeen

De gemeentelijke grondexploitatie Duivenvoorde Corridor Voorschoten is een belangrijke balanspost in de jaarrekening van Voorschoten. Een belangrijk onderdeel van onze controle is de controle van de juiste waardering van grondexploitaties.

Voor de grondexploitatie Duivenvoorde Corridor Voorschoten vindt jaarlijks een actualisatie plaats. Over de ontwikkelingen en de uitkomsten van de actualisatie per 1 januari 2024 wordt de raad geïnformeerd via de "Duivenvoorde Corridor Voorschoten Toelichting op de Grondexploitatie 2024".

Voorschoten heeft zorgvuldige aandacht besteed aan een correcte waardering van haar grondpositie in de jaarrekening 2023 en het proces dat hiertoe moet leiden. Jaarlijks wordt de grondexploitatie geactualiseerd en aangeboden aan de gemeenteraad. Hierin wordt verantwoording afgelegd en inzicht gegeven in alle activiteiten met betrekking tot het beheren en exploiteren van de grondexploitatie.

5.2.2. Actualisatie grondexploitatie

Om inzicht te krijgen in de verwachte inkomsten en uitgaven en in de risico's en kansen actualiseert Voorschoten jaarlijks de grondexploitatieberekening. Dit is voor een groot deel afhankelijk van schattingen. Aan deze schattingen liggen diverse parameters en uitgangspunten ten grondslag, zoals het inflatiecijfer waartegen toekomstige kosten en opbrengsten worden gecorrigeerd, gehanteerde rentepercentages, de looptijd van het project, fasering van geplande opbrengsten en kosten en uitgifteprijzen. Deze variabelen bepalen in hoge mate het verwachte financiële resultaat. De uitgangspunten die bij de actualisaties worden gehanteerd, hebben grote impact op de netto contante waarde van de grondexploitaties. De uitgangspunten voor de ramingen zijn toegelicht in de Duivenvoorde Corridor Voorschoten Toelichting op de Grondexploitatie 2024.

De grondexploitatie Duivenvoorde Corridor Voorschoten is bij het vaststellen van de jaarstukken op 11 juli 2024 goedgekeurd door de gemeenteraad. Hierbij zijn door Voorschoten belangrijke keuzen gemaakt en standpunten ingenomen. Met deze berekeningen heeft Voorschoten ook beoordeeld of de onderhanden werk positie in de balans van 2023 op een juiste wijze is gewaardeerd en in welke mate Voorschoten een verliesvoorziening moet treffen en/of (tussentijds) resultaat moet nemen over 2023.

5.2.3. Bevindingen

Op basis van een risicoanalyse hebben wij de grondexploitatie Duivenvoorde Corridor Voorschoten gecontroleerd. Naar aanleiding daarvan constateren we dat de beheersing van het project en inschatting en bewaking van de belangrijke risico's toereikend is. De risico's die Voorschoten loopt zijn toereikend toegelicht in de jaarrekening. Wij verwijzen naar de paragraaf grondbeleid en de toelichting onder de voorraden in de jaarrekening, waarin het college van de grondexploitatie onder meer status, voortgang, schattingen, bijbehorende risico's en verwachte financiële uitkomsten op totaal niveau toelicht.

In de actualisatie van de grondexploitaties heeft het college rekening gehouden met de meest recente ontwikkelingen, zoals de gehanteerde veronderstellingen met betrekking tot de gesloten overeenkomsten, het uitgiftetempo, de verwachte verkoopprijzen, de ontwikkeling van de plankosten, extern onderzoek, taxatierapporten en statistische gegevens. De mogelijke risico's zijn door Voorschoten naar beste schatting in kaart gebracht. Het gaat daarbij om algemene risico's en risico's die verband houden met specifiek project Duivenvoorde Corridor Voorschoten. De uitgangspunten en onderbouwingen van Voorschoten zijn gebaseerd op gedegen voorbereiding en onderzoek. Hoewel de huidige marktontwikkelingen onzekerheden met zich meebrengen, hebben deze ontwikkelingen volgens de inschatting van de gemeente geen materiële gevolgen voor de schattingen en uitkomsten van de grondexploitatie van de gemeente Voorschoten en voor vermogen en resultaat.

Het college en de raad (h)erkennen dat het zo goed mogelijk schatten van uitkomsten onzekerheden met zich meebrengt, doch is van mening dat de ramingen en scenario's naar dit moment de beste inschattingen zijn.

Gemeente Voorschoten heeft ter afdekking van risico's in de grondexploitatie een voorziening getroffen. Als gevolg van de actualisatie van Duivenvoorde Corridor Voorschoten Toelichting op de Grondexploitatie 2024 heeft Voorschoten ultimo 2023 een verlies geprognoseerd. De grondexploitatie was voorgaande boekjaren reeds verlieslatend en voorzien. Het verlies van € 583.000 en daarmee de voorziening wijkt minimaal (€ 30.000 positief) af van 2022 (€ 613.000).

5.3. VIC meervoudige inkopen

De VIC meervoudige inkopen had een langere doorlooptijd en kon pas eind mei 2024 volledig worden afgerond en vervolgens aan Verstegen worden aangeleverd. Uit de VIC en onze controle op de aangeleverde VIC van dit proces zijn geen afwijkingen en/of onrechtmatigheden gebleken. De dossiervorming en archivering van contracten en opdrachtverleningen en de reproduceerbare vastlegging van de interne toets op de prestatielevering van aan Voorschoten geleverde diensten en leveringen blijft een aandachtspunt voor uw gemeente. Wij hebben de gemeente verbeterpunten aangedragen.

5.4. Sociaal domein

De gemeente Voorschoten voert diverse regelingen (decentralisaties) uit in het sociaal domein. Voorschoten heeft deze taken deels uitbesteed bij externe partijen. Voor de lasten Jeugdhulp en Wmo en voor de uitkeringen (Participatiewet en aanverwante regelingen) steunt de gemeente (deels) op productieverantwoordingen die zorgaanbieders leveren en op financiële verantwoordingen van deze (externe) uitvoerders die zijn voorzien van een controleverklaring en finale afrekeningen.

5.4.1. Jeugdhulp ZIN

De uitvoering van de Jeugdhulp ZIN (inkoop van jeugdzorg bij zorgaanbieders) is ondergebracht bij het Inkoopbureau SbjH (Gemeenschappelijke Regeling Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden). SbjH verzorgt ook de controle op de declaraties van de zorgaanbieders. Voorschoten heeft over 2023 circa € 6,2 miljoen aan jeugdhulp ZIN ingekocht, waarvan circa € 5,7 miljoen via Inkoopbureau SbjH en € 0,5 miljoen buiten SbjH.

Zorgaanbieders die jeugdhulp aanbieden moeten jaarlijks een productieverantwoording indienen waarin zij verantwoording afleggen over de geleverde zorg bij de financier. Afhankelijk van de omvang van de geleverde zorg moeten de zorgaanbieders hier een bestuurdersverklaring of controleverklaring bij verstrekken.

Van de zorginstellingen met een budget groter dan € 250.000 zijn (over het algemeen goedkeurende) controleverklaringen ontvangen bij de productiegegevens over geheel 2023. Het gaat hierbij overigens om controleverklaringen bij het totaalbedrag dat door de instelling aan SbjH is geleverd. Dit zijn nadrukkelijk geen controleverklaringen per deelnemende gemeente. Dit is in lijn met het landelijk voorgestelde controleprotocol en derhalve in lijn met veel andere deelnemende gemeenten.

Het inkoopbureau SbjH stelt vervolgens een (financiële) verantwoording op waarin per gemeente de ingekochte zorg wordt gerapporteerd en of een controleverklaring is ontvangen van de betreffende zorginstelling. Deze (financiële) verantwoording van SbjH wordt gecontroleerd en voorzien van een controleverklaring door de Gemeentelijke Accountantsdienst van de gemeente Den Haag (GAD). Vervolgens voert de accountant van één van de aangesloten gemeenten op basis van een roulatieplan een review uit op de werkzaamheden en rapportage van de GAD. De review door de accountant is uitgevoerd en hieruit komen geen bijzonderheden.

Uit de beoordeling van de GAD en de review van de accountant blijkt dat er van het ingekochte bedrag van circa € 5,7 miljoen een bedrag van circa € 5,4 miljoen onderbouwd kan worden met een controleverklaring door de aanbidders. Het verschil tussen de beide bedragen wordt met name veroorzaakt doordat voor kleinere zorgaanbidders volstaan wordt met een productieverantwoording voorzien van een bestuursverklaring. Declaraties worden weliswaar getoetst aan de afgegeven beschikking, maar dit geeft echter geen zekerheid over de prestatielevering. Er is daarom voor een bedrag van circa € 0,3 miljoen uitgaven Jeugd ZIN 2023 (2022: € 0,2 miljoen) aangemerkt als onzeker voor getrouwheid.

Gelet op het bovenstaande is in onze foutenevaluatie een totale onzekerheid voor getrouwheid van circa € 0,3 mln. opgenomen voor de uitgaven Jeugd ZIN 2023.

Wij hebben kennis genomen van de uitkomsten van de dossierreview en de rapportage. De impact van de controle en de hieruit voortvloeiende onzekerheden is door Voorschoten ingeschat op basis van de ontvangen verantwoording van SbjH.

5.4.2. Wmo ZIN

De Wmo ZIN verstrekkingen (begeleiding en hulp bij huishouding) verlopen via Zorg-Lokaal B.V. (Verder Outsourcing B.V.). Wij hebben van Zorg-Lokaal B.V. een gecontroleerde productieverantwoording met een goedkeurende controleverklaring d.d. 2 april 2024 ontvangen. In 2023 heeft Voorschoten afgerond € 3,9 miljoen besteed aan Wmo, waarvan circa € 2,9 miljoen ingekochte zorg via Zorg-Lokaal B.V. en € 1,0 miljoen aan ingekochte zorg buiten Zorg-Lokaal B.V.

Voor 2023 is er sprake van een totale onzekerheid voor de prestatielevering Wmo ZIN voor Voorschoten van afgerond € 31.000 (2022: € 0,8 miljoen). Deze onzekerheid voor getrouwheid van de uitgaven Wmo ZIN 2023 is opgenomen in de foutenevaluatie.

Een aanvrager van een voorziening voor zorg in natura (hulp in de huishouding, begeleiding) of een financiële tegemoetkoming (persoonsgebonden budget) is een eigen bijdrage verschuldigd op grond van de Wmo. De wetgever heeft bepaald dat het CAK de berekening, oplegging en incasso van de eigen bijdrage uitvoert. Gemeenten beschikken, vanwege privacy redenen, over onvoldoende informatie om de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdrage te kunnen vaststellen. De verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen op grond van de Wmo kan hiermee geen gemeentelijke verantwoordelijkheid zijn. De gemeente kan derhalve geen zekerheid ontleen omtrent de omvang en hoogte van de eigen bijdragen (in 2023 circa € 153.000 verantwoord). Deze onzekerheid heeft Voorschoten toegelicht in de jaarrekening 2023.

5.4.3. PGB's Wmo en Jeugdhulp

De uitvoering van het persoonsgebonden budget (PGB) Wmo en Jeugdhulp ligt bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). In 2024 is door de accountant van de SVB opnieuw geen goedkeurende controleverklaring verstrekt over boekjaar 2023. Bovendien worden door de SVB geen controles uitgevoerd op prestatielevering van de PGB's, die door de gemeenten zelf uitgevoerd moet worden. De SVB toetst of declaraties passen binnen beschikking en zorgovereenkomsten. De SVB toetst niet of de zorg daadwerkelijk is geleverd.

Voorschoten heeft geen werkzaamheden uitgevoerd om de prestatielevering van de bestedingen zelf vast te stellen. Zoals geadviseerd kan de prestatielevering (deels) vastgesteld worden middels het voeren van (telefonische of fysieke) gesprekken, onderzoeken en/of enquêtes. Door het ontbreken van de controle op prestatielevering is, net als voorgaande jaren, de gehele PGB massa aangemerkt als onzeker. Voor 2023 bedraagt de totale onzekerheid € 495.000 (2022: € 447.000) voor de PGB-uitgaven Wmo en Jeugdhulp voor getrouwheid. Deze onzekerheid is opgenomen in onze foutenevaluatie.

5.4.4. Uitkeringen (Participatiewet en aanverwante regelingen)

Gemeente Voorschoten heeft de uitvoering van onder meer de Gebundelde uitkeringen Participatiewet, Bbz, Tozo, Wet Inburgering, Hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire en uitkering Onderwijsroute uitbesteed aan de gemeente Leidschendam-Voorburg. Met de accountant van de gemeente Leidschendam-Voorburg hebben wij afspraken gemaakt over de door hen uit te voeren controles en de rapportage daarover.

De accountant van Leidschendam-Voorburg heeft de (financiële) verantwoording 2023 op 25 juni 2024 voorzien van een goedkeurende controleverklaring. Uit de verantwoording en rapportage 2023 blijken geen fouten en onzekerheden voor rechtmatigheid en getrouwheid voor Voorschoten groter dan de rapporteringstolerantie van € 50.000. Op basis van onze dossierreview bij de accountant van gemeente Leidschendam-Voorburg hebben wij geen bijzonderheden geconstateerd.

5.5. WNT-verantwoording

5.5.1. Controlebevindingen en aanbevelingen

Wij hebben de in de jaarrekening opgenomen WNT-verantwoording 2023 gecontroleerd overeenkomstig de door de minister vastgestelde [Regeling controleprotocol WNT 2023](#). Daarbij zijn door ons geen afwijkingen geconstateerd.

5.5.2. Beperkingen in de reikwijdte van onze controlewerkzaamheden

Het doel van het controleprotocol WNT is om vast te stellen of de bezoldiging van de directie en het bestuur overeenkomt met de bepalingen van de WNT en juist is gepresenteerd in de WNT-verantwoording.

Wij kunnen op grond van de uitvoering van het WNT-protocol niet uitsluiten dat er verschillen zijn tussen de uitbetaalde bezoldiging en de daarover gemaakte afspraken tussen het bestuur en de directie. Bijvoorbeeld omdat wij geen weet hebben van een separaat gemaakte bezoldigingsafpraak. Het kan daardoor voorkomen dat de WNT correct is toegepast, terwijl de bezoldiging afwijkt van gemaakte afspraken. Ons is bevestigd dat er naast de arbeidsovereenkomsten met de raadsgriffier en gemeentesecretaris geen andere bezoldigingsafspraken bestaan.

Als de in de WNT-verantwoording verantwoorde bezoldiging niet overeenkomt met uw beeld van de gemaakte afspraken of met uw eigen administratie, verzoeken wij u ons zo snel mogelijk daarover te informeren. Wij kunnen dan op grond van uw informatie onze controlebevindingen evalueren.

5.6. SiSa-verantwoording

Bij de jaarrekening 2023 voegt Voorschoten als bijlage de SiSa-verantwoording toe. Voorschoten heeft de rechtmatige totstandkoming van de SiSa-bijlage getoetst.

Voor deze specifieke uitkeringen is in de wet bepaald dat de accountant in de controleverklaring opneemt of de baten en lasten (alsmede de balansmutaties) met betrekking tot specifieke uitkeringen rechtmatig tot stand zijn gekomen. Dit betekent dat naast het getrouwheidsoordeel bij de jaarrekening als geheel, expliciet nog een oordeel van de accountant wordt gevraagd bij de rechtmatigheid van de specifieke uitkeringen in de SiSa-bijlage. In de controle van de specifieke uitkering (SiSa) is met de komst van de rechtmatigheidsverantwoording hierin niets veranderd. Dat betekent dat wij ook in ons accountantsverslag 2023 rapporteren over de SiSa-regelingen en een tabel met bevindingen opnemen per SiSa-regeling.

Het is de taak van de accountant om als onderdeel van de controle van de jaarrekening vast te stellen dat Voorschoten de SiSa-verantwoording correct en volledig heeft ingevuld aan de voorwaarden heeft voldaan.

Wij hebben tijdens onze controle de SiSa-bijlage gecontroleerd, die door Voorschoten is opgemaakt, op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2023 (versie 9 april 2024). Wij benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage.

Wij merken op dat het aantal SiSa-regelingen voor gemeenten fors is toegenomen. Voor Voorschoten waren dit in 2021 19 regelingen en in 2022 21 regelingen. In de jaarrekening 2023 verantwoordt Voorschoten inmiddels 26 regelingen.

Wet Inburgering 2021 (SiSa-regeling G10)

Ten aanzien van de Wet Inburgering 2021 (SiSa-regeling G10) merken wij op dat de gemeente algemeen M&O beleid heeft, maar dat dit nog specifiek gemaakt moet worden voor de Wet Inburgering. Hierdoor kon de opzet, bestaan en effectieve werking van het M&O beleid van de Wet Inburgering in 2023 niet worden vastgesteld. De omvang van de uitgaven in 2023 is overigens beperkt.

5.6.1. Opvang Oekraïense vluchtelingen en asielzoekers in crisisnoodopvanglocaties

De Rijksoverheid heeft veiligheidsregio's opdracht gegeven om gemeentelijke opvangplekken voor Oekraïense vluchtelingen (ontheemden) te realiseren. Medio 2022 is aanvullend aan veiligheidsregio's door de Rijksoverheid gevraagd om asielzoekers tijdelijk op te vangen in crisisnoodopvanglocaties vanwege de capaciteitsuitdagingen van Ter Apel.

Dit heeft geleid tot nieuwe wet- en regelgeving, nieuwe kaders, afspraken en richtlijnen en heeft geleid tot nieuwe financiële stromen en tot aanpassing van de interne beheersingsmaatregelen bij gemeenten, veiligheidsregio's en GGD's. Veiligheidsregio's, GGD's en gemeenten worden volgens voorwaarden gecompenseerd voor gemaakte kosten. De financiële impact van de vluchtelingencrisis is groot. De extra kosten voor opvang van Oekraïners in Voorschoten bedragen over 2023 € 3,3 miljoen (2022: € 2,2 miljoen).

Voorschoten heeft deze aanvullende kosten apart geregistreerd. Er is over 2023 een positief resultaat op deze activiteit van € 1,3 miljoen (2022: € 0,7 miljoen voordelig) gerealiseerd. De bijdrage over 2022 heeft het Rijk nog niet vastgesteld.

Voor de vergoeding van meerkosten en de verantwoording van meerkosten in de jaarrekening van Voorschoten zijn landelijk afspraken gemaakt, onder meer in het Bekostigingsbesluit en een Verantwoordinginstructie (Oekraïne). De verantwoording over de besteding van de meerkosten eerste opvang ontheemden Oekraïne verloopt via de SiSa-systematiek (Single information, Single audit). In het Verantwoordingsoverzicht SiSa 2023 in de jaarrekening 2023 van Voorschoten legt Voorschoten verantwoording of over ontvangen bijdragen en de bestedingen.

Op grond van de regeling mag een gemeente het meerdere ontvangen normbedrag toevoegen aan het resultaat van de gemeente.

5.6.2. SiSa-bijlage

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (BADO), artikel 5, lid 4, rapporteren wij in ons accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die in 2023 in het kader van SiSa worden verantwoord.

Het is volgens de nota verwachtingen accountantscontrole SiSa voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van een verplicht voorgeschreven tabel. Deze tabel dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsdocumenten elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. Wij hebben de tabel van Voorschoten opgenomen in Bijlage 1.

5.7. IT-beheersing

De betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking is een terugkerend onderwerp bij onze controlewerkzaamheden en de rapportage van onze bevindingen.

Onze werkzaamheden richten zich vooral op de IT-beheersingsmaatregelen die relevant zijn in het kader van onze opdracht voor het controleren van de jaarrekening. Wij benadrukken dat onze werkzaamheden zich niet richten op alle IT-risico's en -beheersingsmaatregelen, zoals bijvoorbeeld de risico's en beheersingsmaatregelen die voortvloeien uit cybercriminaliteit.

In het kader van de jaarrekeningcontrole 2023 van gemeente Voorschoten is door ons een onderzoek uitgevoerd naar de kwaliteit van de IT-organisatie, het IT-landschap en de beheersing daarvan. Wij verwijzen naar de tabel van bijlage 2 voor onze belangrijkste bevindingen en daarbij horende aanbevelingen.

Vanuit de door ons uitgevoerde werkzaamheden in het kader van de controle van de jaarrekening hebben wij geen significante tekortkomingen of risico's geconstateerd voor de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking.

Wij benadrukken dat ons onderzoek van de IT-beheersingsmaatregelen in het kader van onze jaarrekeningcontrole belangrijke informatie kan geven over IT-risicogebieden van Voorschoten. Er kan echter ook sprake zijn van risicogebieden die niet door ons onderkend worden. De oorzaak hiervan is de beperkte scope van ons onderzoek.

Voor een verbreding van de scope van het onderzoek naar IT-beheersingsmaatregelen adviseren wij om met name aandacht te hebben voor kwaliteitscertificering van IT-processen, systemen en applicaties en voor beveiligingsscan's door specialisten. Desgewenst bespreken wij graag de relevante opties en de mogelijkheden die wij (vanuit ons netwerk) hierin kunnen bieden.

5.8. Verwerking van geconstateerde afwijkingen getrouwheid

Tijdens de jaarrekeningcontrole zijn naar aanleiding van onze controle geen materiële correcties doorgevoerd in de jaarrekening 2023.

Er hebben naar aanleiding van onze controle correcties plaatsgevonden in de jaarstukken, dit betroffen cijfermatige correcties en tekstuele aanpassingen, zoals aanpassingen met betrekking tot presentatie-, rubricerings- en toelichtingsvereisten van het BBV, waarderingsgrondslagen, begrotingsrechtmatigheid en de rechtmatigheidsverantwoording.

Inhoudelijk zijn er over de jaarrekening 2023 en de doorgevoerde correcties geen meningsverschillen geweest met uw organisatie.

Naar aanleiding van de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden resteren ongecorrigeerde getrouwheidsfouten en onzekerheden in de controle groter dan de rapporteringstolerantie van € 50.000.

De onderstaande tabel geeft een samenvatting van de fouten en onzekerheden ten aanzien van getrouwheid.

Betreft	Fout (getrouwheid)	Onzekerheid (getrouwheid)
Te lage verantwoording verplichting eindafrekening 2023 ICT-diensten Wassenaar	€ 59.000	
Onzekerheid prestatielevering PGB Wmo en Jeugd		€ 495.000
Onzekerheid prestatielevering Wmo ZIN		€ 31.000
Onzekerheid prestatielevering Jeugd ZIN		€ 296.000
TOTAAL	€ 59.000	€ 822.000

Herstelbare getrouwheidsfouten werken volgens bijlage 6 'Beslisboom getrouwheid- en rechtmatigheidsbevindingen' van de Kadernota Rechtmatigheid van de commissie BBV niet door als rechtmatigheidsfout voor de rechtmatigheidsverantwoording (voorwaardencriterium).

De prestatielevering van de zorg (Wmo en Jeugd ZIN en PGB's) is een onderdeel van het getrouwe beeld (het leveringscriterium) van de lasten in de jaarrekening en daarmee onderwerp van de accountantscontrole. Dit aspect werkt niet door naar de rechtmatigheidsverantwoording van het college van B&W.

Het totaal van de geconstateerde afwijkingen op het gebied van de getrouwheid blijft binnen de goedkeuringstolerantie voor fouten van € 812.000 en onzekerheden van € 2.436.000. Hierdoor is de strekking van de controleverklaring 2023 goedkeurend voor getrouwheid.

6. Overige onderwerpen

6.1. Naleving van wet- en regelgeving en frauderisicobeheersing

Wij betrekken bij onze controlewerkzaamheden, overeenkomstig de voor ons geldende standaarden, de naleving van wet- en regelgeving en frauderisico's. Daarbij richten wij ons op risico's die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang in de jaarrekening.

Wij hebben op basis van onze controlewerkzaamheden de risicofactoren voor overtredingen van wet- en regelgeving en fraude geëvalueerd. Frauderisicofactoren kunnen voortvloeien uit bijvoorbeeld leveranciersselectie, (contant) geldverkeer, bewuste beïnvloeding door het bestuur en/of het management van de presentatie (jaar)cijfers teneinde een ander beeld voor te stellen dan de werkelijkheid en misbruik/oneigenlijk gebruik van bedrijfsmiddelen van Voorschoten.

Onze controle heeft geen afwijkingen van wet- en regelgeving of aanwijzingen voor fraude aan het licht gebracht.

Wij constateren dat er in de bedrijfsvoering belangrijke maatregelen zijn getroffen om dergelijke risico's te beheersen. Deze maatregelen bestaan hoofdzakelijk uit het toewijzen van taken en verantwoordelijkheden, het realiseren van functiescheiding, procedures, intern toezicht en externe controle.

Naar onze mening wordt het risico van (materiële) fraude en overtreding van wet- en regelgeving hierdoor teruggebracht. Wij adviseren hierbij nog wel om als onderdeel van het risicomanagementsysteem periodiek een separate risicoanalyse op deze thema's uit te voeren en daarbij te evalueren of er voldoende beheersingsmaatregelen zijn getroffen. Wij verwijzen hiervoor naar onze bevindingen die wij in onze managementletter hebben gerapporteerd.

Onze eigen controlewerkzaamheden hebben overigens geen relevante afwijkingen van wet- en regelgeving of aanwijzingen voor fraude aan het licht gebracht. Daarbij merken wij nog wel op dat van ons niet verwacht kan worden dat elke overtreding van wet- en regelgeving of fraude door ons ontdekt wordt. Dat heeft onder andere te maken met het mogelijk opzettelijke karakter van dergelijke overtredingen en fraude.

In onze gesprekken met de organisatie is bevestigd dat er geen fraude heeft plaatsgevonden en ook geen vermoeden is van fraude.

6.2. Verplichte rapportering fraude en continuïteit in onze controleverklaring

De controle van de jaarrekening van Voorschoten is aan te merken als een wettelijke controleopdracht. Dit impliceert dat wij in onze controleverklaring bij de jaarrekening vanaf 2022 rapporteren over fraude- en continuïteitsrisico's die relevant zijn geweest bij het plannen en uitvoeren van onze controlewerkzaamheden. Daarbij geven wij aan hoe wij op deze risico's hebben ingespeeld.

De rapportage van de accountant over fraude en continuïteit is in de basis geënt op de verantwoording van frauderisicobeheersingsmaatregelen en de toelichting op de continuïteitsverwachtingen in het jaarverslag. Uiteraard dient de inhoud van het jaarverslag ook op deze thema's proportioneel te zijn en een juiste en volledige voorstelling van zaken te geven.

6.2.1. Fraude

In de controleverklaring lichten wij toe dat Voorschoten beschikt over een actuele en geformaliseerde frauderisicoanalyse. De frauderisicoanalyse is in 2023 geactualiseerd en de 'Notitie Frauderisicobeleid gemeente Voorschoten 2023', waarin de frauderisicoanalyse als bijlage is opgenomen is vastgesteld door het college van B&W op 19 december 2023. De raad heeft de verantwoordelijkheid om toezicht te houden op de fraudebeheersing. Voorschoten treft waarborgen gericht op ontdekken en beperken van frauderisico's. Voorschoten beschikt ook over een overkoepelend M&O-beleid. De 'Notitie misbruik en oneigenlijk gebruik gemeente Voorschoten 2023' is vastgesteld door het college van B&W op 19 december 2023.

Voor de komende periode is de implementatie en een nadrukkelijke verankering nodig van de fraudepreventie en de toets op de naleving van het M&O-beleid (interne beheersmaatregelen) in de (verbijzonderde) interne controle. Hiermee kunnen de belangrijkste frauderisico's periodiek worden geïnventariseerd, geadresseerd en geëvalueerd. Verder is het belangrijk dat de frauderisicoanalyse en het M&O-beleid, ter informatie worden gedeeld met de raad en besproken met de Commissie P&C. Wij benadrukken dat wij met onze aanbeveling vooral doelen op een praktische invulling en uitvoering, passend bij de grootte en de activiteiten van Voorschoten en passend binnen uw beschikbare capaciteit en middelen.

Meer informatie hierover is te vinden in de [NBA-Brochure Verplichte rapportage over fraude en continuïteit in de controleverklaring bij de jaarrekening; wat betekent dit voor u als klant.](#)

6.2.2. Continuïteit

Naast rapportering over frauderisico's is rapportering over continuïteitsrisico's vanaf 2022 verplicht in de controleverklaring bij jaarrekening van gemeenten. Gemeente Voorschoten heeft in de jaarstukken inzicht gegeven in de toekomstsverwachting van de gemeente. Gemeenten kennen als overheidsorgaan feitelijk geen risico van discontinuïteit. Wel bestaat het risico dat gemeenten (tijdelijk) hun financiële zelfstandigheid verliezen en een zogenoemde artikel 12-status krijgen.

Er is sprake van grote onzekerheid over de hoogte van de algemene uitkering vanaf het boekjaar 2026 doordat het Rijk vanaf 2026 forse bezuinigingen inrekent op het gemeentefonds. Voor het begrotingsjaar 2026 is uw gemeente uitgegaan van een daling van de algemene uitkering.

De raad heeft de gewijzigde meerjarenbegroting 2024-2027 (na verwerking van amendementen en nota van wijziging) op 9 november 2023 vastgesteld. Voorschoten heeft een structureel sluitende begroting voor de jaren 2024 tot en met 2026. Voor 2027 is een nadelig (structureel) begrotingssaldo geraamd van € 361.000. De provincie voert regulier repressief financieel toezicht op de gemeente Voorschoten.

6.3. Onafhankelijkheid

Het waken voor onze onafhankelijkheid is primair onze eigen (vaktechnische) verantwoordelijkheid. Daarvoor treffen wij – overeenkomstig onze standaarden en interne kwaliteitsprocedures – diverse maatregelen. Op basis van de uitvoering van deze maatregelen kunnen wij bevestigen dat wij de controleopdracht voor de jaarstukken van Voorschoten op onafhankelijke wijze hebben kunnen uitvoeren en afronden.

Aanvullend daarop rapporteren wij u jaarlijks – voor uw beoordeling van onze onafhankelijkheid – de werkzaamheden die door ons zijn verricht naast het controleren van financiële verantwoordingen en het uitoefenen van onze natuurlijke adviesfunctie. Met betrekking tot het verslagjaar 2023 hebben wij geen werkzaamheden verricht naast onze controlewerkzaamheden en de direct daaruit voortvloeiende ondersteuning en advisering over de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording.

Tot slot bevestigen wij dat geen sprake is van een langdurige betrokkenheid (zeven jaar of meer) van één van de teamleden bij de controleopdracht voor Voorschoten.

6.4. Duurzaamheid

Wij hebben ons een beeld gevormd van de aandacht die Voorschoten heeft voor het verduurzamen van de bedrijfsvoering en de verantwoording daarover in het bestuursverslag of anderszins. Daarbij houden wij er rekening mee dat Voorschoten niet onder de verplichtingen vanuit de CSRD valt, maar wel te maken heeft en krijgt met verantwoordingsvereisten vanuit onder meer (lokale) overheden, zorgverzekeraars en banken. Zie ook onze managementletter hierover.

Het verdient aanbeveling om duurzaamheid nadrukkelijker te agenderen, zodat Voorschoten zelf ook de regie kan houden over de ontwikkelingen die vanuit wet- en regelgeving op de organisatie afkomen. Het voert voor dit accountantsverslag te ver om een volledig stappenplan uit te werken en tegelijkertijd onderkennen wij een risico dat te laat wordt gestart met voorbereidingen om tijdig te kunnen voldoen aan de verantwoordingsvereisten vanuit de CSRD die indirect op Voorschoten afkomen.

In dat kader adviseren wij om in ieder geval de volgende processtappen te agenderen en op te pakken:

- **Materialiteitsanalyse.** Zie voor meer informatie over het bepalen van de materialiteit bijvoorbeeld het [Stappenplan dubbele materialiteitsanalyse CSRD](#) dat ontwikkeld is door de NBA. De materialiteitsanalyse geeft richting aan de focusgebieden voor verduurzaming en aan verantwoording daarover. Een goede materialiteitsanalyse motiveert ook waarom Voorschoten wel of niet werkt aan bepaalde duurzaamheidsdoelstellingen. Professionele adviesbureaus beschikken over software om de materialiteitsanalyse gestructureerd uit te voeren. *Ons advies is om de materialiteitsanalyse medio 2024 gereed te hebben.*
- **Duurzaamheidsbeleid.** Op basis van de materialiteitsanalyse kan het duurzaamheidsbeleid van Voorschoten herijkt worden en vertaald worden naar actiepunten die geadresseerd worden aan verantwoordelijke functionarissen, al dan niet ondersteund door externe deskundigen. Wij adviseren om het herijken van het duurzaamheidsbeleid te agenderen voor het derde kwartaal 2024. Hierbij merken wij nog op dat duurzaamheidsbeleid niet los is te zien van het meerjarenbeleid van organisaties en andersom ook niet. Dit impliceert dat het uitwerken van duurzaamheidsbeleid tot gevolg kan hebben dat het meerjarenbeleid op onderdelen bijgesteld moet worden.
- **Verantwoordingsinformatie.** Voor CSRD-plichtige organisaties zijn de verantwoordingsvereisten (in combinatie met de materialiteitsanalyse) inmiddels bekend. Voor niet-CSRD-plichtige organisaties zal er de komende tijd meer duidelijkheid komen over de verantwoordingsvereisten vanuit ketenpartners. Ongeacht de toepasselijkheid van de CSRD is het uitwerken van een duurzaamheidsverantwoording een omvangrijk proces. *Wij adviseren om dit te agenderen voor het laatste kwartaal 2024 en daarbij in eerste instantie aansluiting te zoeken bij de 'light' versie van de CSRD: [de EU Voluntary Sustainability Reporting Standard for non-listed SMEs that are outside the scope of CSRD](#). Desgewenst beschikken wij over een in het Nederlands vertaalde versie.* Als aandachtspunt merken wij hierbij nog op dat het stelselmatig verantwoorden over duurzaamheid ook vraagt om een daarop afgestemde inrichting van registraties en informatiesystemen. *Wij adviseren om hier aandacht voor te hebben.*

Van het in de vorige paragraaf geschetste, beschikken nog maar weinig organisaties over veel deskundigheid. *In lijn met de CSRD adviseren wij om externe deskundigen in te schakelen om scherper zicht te krijgen op deze ontwikkelingen en een beeld te krijgen van wat dit concreet van Voorschoten zal vragen de komende jaren.*

7. Slot

Wij vertrouwen erop u met dit accountantsverslag voldoende te hebben geïnformeerd over onze controlebevindingen en u van dienst te zijn geweest met de vermelde ontwikkelingen en aanbevelingen.

Bijlage 1 – SiSa bijlage 2023 gemeente Voorschoten

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2023	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting Fout of onzekerheid
A16	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
C32	Regeling specifieke uitkering ventilatie in scholen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
C41B	Specifieke uitkering Regeling flexibele inzet woningbouw (SiSa tussen medeoverheden)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
C55	Aanpak energiearmoede	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
C62	Specifieke uitkering aan gemeenten voor de bekostiging van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen van gedupeerden door de toeslagenaffaire	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
C92	Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
C94	Regeling houdende regels verstrekking specifieke uitkering aan gemeenten verduurzaming [...] van eigenaars, woonverenigingen en wooncoöperaties	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
C97	Regeling huisvesting grote gezinnen vergunninghouders 2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2023-2026 (OAB)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
D14	Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
D19	Tijdelijke onderwijshuisvesting ontheemden	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
E44B	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021–2027 (SiSa tussen medeoverheden)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
F28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_gemeentedeel 2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2023	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting Fout of onzekerheid
G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)_gemeentedeel 2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
G10	Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_gemeentedeel 2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
G13	Onderwijsroute_ deel gemeente 2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
H8	Regeling Sportakkoord 2020-2022	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
H12	Regeling specifieke uitkering lokale preventieakkoorden of preventieaanpakken	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
H30	Specifieke uitkering versterking voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
H32	Regeling specifieke uitkering Meerkosten Energie Openbare Zwembaden	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
H35B	Specifieke uitkering IZA-doelen 2023-2026 (SiSa tussen medeoverheden)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Rechtmatigheidsoordeel specifieke uitkeringen (zoals blijkt uit de controleverklaring): goedkeurend
Strekking controleverklaring getrouwheid gehele jaarrekening: goedkeurend

Bijlage 2 – Belangrijkste bevindingen geautomatiseerde gegevensverwerking (IT)

IT Thema	Relevante bevinding/aanbeveling/advies
Identificatie en authenticatie (logische toegangsbeveiliging)	1. Professionaliseer het bestaande wachtwoordbeleid, bijvoorbeeld aan de hand van best practices en stel deze formeel vast en implementeer het vernieuwde wachtwoordbeleid binnen de voor de gemeente Voorschoten relevante IT-omgeving(en). 2. Onderzoek de mogelijkheden voor het toepassen van single-sign-on voor de applicaties LEEF en CiVision Middelen. 3. Richt binnen de Active Directory zogeheten 'event logs' in waarmee een historie van wijzigingen rondom (wachtwoord)settings (per gebruiker) wordt opgebouwd (indien single-sign-on niet toepasbaar is). 4. Neem kennis van het (default)wachtwoordbeleid en tref passende maatregelen (indien single-sign-on niet toepasbaar is). 5. Onderzoek de mogelijkheden voor het configureren van logging, waarmee een historie van wijzigingen rondom (wachtwoord)settings (per gebruiker) wordt opgebouwd. 6. Stel periodiek vast of het wachtwoordbeleid nog passend is en breng, daar waar nodig, de noodzakelijke wijzigingen aan.
Autorisaties en autorisatiebeheer (logische toegangsbeveiliging)	7. Definieer 'handelingen' (applicatie- en applicatie-overstijgend niveau) welke niet door één gebruiker mogen worden uitgevoerd. Vertaal deze handelingen naar de bestaande dan wel nog te definiëren rollen en rechten. Dit resulteert in een overzicht van de 'ongewenste combinaties' van rollen en rechten. 8. Stel de 'ongewenste combinaties' formeel vast, zodat het een uitgangspunt vormt voor het toekennen, wijzigen en intrekken van rechten binnen de IT-omgeving(en). Voer periodiek een vergelijking uit waarbij de autorisatiestructuur ('IST') wordt afgezet tegen de 'ongewenste combinaties' ('SOLL').
Change management	9. Neem (voor de (kern)applicaties GWS4all, LEEF, CiVision Middelen en Motion kennis van het change management proces van de IT-partners Centric, Stadsbeheer, PinkRoccade en BCS HR Software (bijvoorbeeld door het raadplegen van ISAE 3402

IT Thema	Relevante bevinding/aanbeveling/advies
	en/of SOC 1/2/3 assurancerapport) en stel vast of dit proces (en de geïmplementeerde maatregelen) aansluit op de IT-uitgangspunten en risicobereidheid van de gemeente Voorschoten. Tref vervolgens passende (aanvullende) maatregelen, zodat de functionaliteit ('supply') blijft aansluiten op de wensen ('demand'). 10. Betrek de 'balans' tussen de door de betreffende IT-partner getroffen maatregelen en de eigen, aanvullende, maatregelen in het Service Level Management proces.
Back-up en recovery	11. Stel op basis van de IT-uitgangspunten en het risicobereidheid van de gemeente Voorschoten en de minimaal te treffen maatregelen een passende 'RTO' (Recovery Time Objective) en 'RPO' (Recovery Point Objective) vast en stem de 'RTO' en 'RPO' met de IT-partners af en stel vast in hoeverre deze gewaarborgd kan worden. Neem kennis van de bestaande ISO certificeringen en/of assurance-rapportages (ISAE 3402 en/of SOC 1/2/3) om te bepalen of de betreffende IT-partner 'in control' is. 12. Waarborg dat tenminste jaarlijks een representatieve restore test wordt uitgevoerd van een volledige back-up.
Service Level Management	13. Breng de IT-keten (verder) in kaart resulterend in een overzicht van (uitbestede) processen, producten en/of diensten en bijbehorende leveranciers (zowel hoofd- als onderaannemers). 14. Voer een risicoanalyse uit waarin de kwaliteitsaspecten beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid centraal staan en schat de kans en/of impact van mogelijke incidenten in relatie tot genoemde kwaliteitsaspecten in, resulterend in een risicobereidheid. 15. Tref passende maatregelen om de geïdentificeerde risico's tot een aanvaardbaar laag niveau te kunnen reduceren, zodat de IT-functie van de gemeente Voorschoten gedegen kan worden ingericht. Maak met elke IT-partner afspraken over periodieke afstemming over de (kwaliteit van de) dienstverlening, zodat verwachtingen op elkaar blijven afgestemd.
Wet- en regelgeving	16. Onderzoek hoe effectief en efficiënt inzicht kan worden verkregen in de van toepassing zijnde wet- en regelgeving en koppel deze taak aan een hiervoor geschikte functionaris. 17. Spiegel de ontwikkelingen/wet- en regelgeving risicobereidheid vanuit de aspecten beschikbaarheid,

IT Thema	Relevante bevinding/aanbeveling/advies
	integriteit en vertrouwelijkheid op het gebied van Informatiebeveiliging (en de daarvan onderdeel uitmakende Cybersecurity). 18. Formuleer de te treffen maatregelen en plot deze binnen de factoren mens, organisatie en techniek. 19. Denk na over het laten uitvoeren van een kwetsbaarheden-analyse (vulnerability-scan) en/of pentest, zodat inzicht wordt verkregen in de bestaande kwetsbaarheden en of deze door kwaadwillende zouden kunnen worden 'misbruikt'.